

ОЦЈЕНА - ESTIMATION

ДР РАЈКО ГЊАТО

КЊИГА ВИШЕ ШТЕТНА НЕГО ОД КОРИСТИ

Др Јован Марковић: ГЕОГРАФСКЕ РЕГИЈЕ РЕПУБЛИКЕ
СРПСКЕ ПП "КОНТАКТ М"
Бијељина 1998. г. стр. 1 - 116

Вријеме у којем живимо обиљежено је хаосом. Наравно, у хаосу је све могуће и све је "дозвољено". Но ипак, жалосно је да ширењу хаоса доприносе "научне" публикације познатих стручњака, а још жалосније што су те и такве публикације намијењене младима који стасавају, или, свеједно, онима који образују и васпитају младе. Шта још рећи кад такве публикације имају национално обиљежје и непосредно утичу на формирање националне свијести. Управо и књига др Јована Марковића, под горе наведеним насловом, на жалост, припада кругу таквих публикација.

Кад је већ ријеч о намјени ове књиге њен аутор каже: "књига о географији и регијама Републике Српске је стручно-популарни приручник, користан за уџбеничку литературу и свим Србима заинтересованим за српске земље". Ипак, мало је неуобичајено да аутор књиге даје њену оцјену. Но независно од тога, цитирана реченица је збуњујућа, јер каже да је то књига о географији и регијама Републике Српске, што није у складу са насловом књиге. Поред непрецизности у погледу одређења предмета обраде и недоследности у његовој реализацији, аутор уноси и додатну нејасноћу, па је ова књига у ствари приручник да би ипак у претпоследњој реченици Предговора рекао да је то књига?!. Ипак, главне примједбе и проблеми у вези са овом књигом нису формалног, већ суштинског карактера. Но, пођимо редом. У Предговору ове књиге аутор заступа и залаже се за идеју југословенства, и с тим у вези протежира идеју обнављања државе јужнословенских народа. Поред тога што Предговор није у складу са насловом књиге, поставља се и питање утемељености таквих ставова, а у вези са наведеним ставовима, може се поставити и питање научног и професионалног морала. Шта значи пласирати наведене идеје, на мала врата, на територији државе Републике Српске која је у суштинским елементима њеног државног и националног бића превазишла и, успут речено, крваво платила идеју југословенства. Коначно, колико је потребно још геноцида над српским народом па да схватимо, посебно врхунски стручњаци, да се држава не може правити са онима који не желе да живе у заједници са другим народима.

У Уводним напоменама аутор књиге каже (напомиње) да о проблему комплексне обраде регија Републике Српске "нема говора", из разлога недостатности одговарајућих података. У складу са овим поставља се логично питање сврсисходности обраде регија на бази неадекватних података и потребе за обрађеним регијама на такав начин.

Имајући у виду званичан назив књиге, тешко је с методолошког становишта објаснити потребу аутора да прво поглавље носи назив ГЕОГРАФИЈА БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ (поднаслов: БОСНА¹) - простор, природа, привреда, популација). Независно од ове констатације, у објашњењу појма БОСНА аутор уноси нејасноће и непрецизности кад каже: "Босна је јужноевропска, јужнословенска (југословенска) континентална земља у западној половини Балканског полуострва..." Говорећи о Босни (стр. 17) аутор се, поред осталог, дотиче проблема њене "географске поделе", при чему издваја: "Северну, Средњу, Источну и Западну Босну, са низом микрорегија." Прије свега намеће се питање у каквој су вези проблеми "географске подјеле Босне" и предмет ове књиге - ГЕОГРАФСКЕ РЕГИЈЕ РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ"?! Независно од ове констатације очигледно је да је аутор, вршећи овакву подјелу Босне, имао на уму интегралан географски простор бивше СР БиХ, или пак, уџбеник који је писао прије двадесет и више година. У ствари, објашњавајући Босну, као појам и простор, аутор је унио конфузију код читаоца, посебно читаоца ученичког узраста. Није јасно како се простор Посавине у Републици Српској може назвати "Северном Босном" и шта то значи?! Нити по једном критеријуму географске диференцијације простор српске Посавине не може се назвати "Северном Босном", без обзира на то да ли је ријеч о Босни као географском простору (топониму), или о Босни као административно-територијалном односно државном појму (категорији). У првом случају, дакле Босни као географском простору, ради се о историјском и савременом обухвату (распрострањењу), а у другом, ријеч је о Босни као историјској категорији (средњовјековна Босна). Данашња употреба и протежирање појма Босна има политичку позадину, при чему се појмом Босна означава читав простор бивше СР БиХ. Овим путем конструише се чудна теза о бошњачком народу на територији Босне и Херцеговине, коју је заступао Калај.

Није јасно, наравно у контексту наслова књиге, у каквој су функцији текстови "Из прошлости Босне", и "Херцеговина - природа, привреда, становништво, насеља". Да су на било који начин проблеми регија и регионализација Републике Српске доведени у корелацију са назначеним текстовима, овакво питање било би апсурдно. Међутим, текст понуђен на овакав начин даје основ за другачија закључивања.

Други дио књиге тематски одговара наслову. Кад говори о природи Републике Српске (стр. 32) за њен сјеверни дио писац књиге каже да је то панонска Босна?! Дакле, у питању је неприхватљива појмовна детерминација, но о овом проблему већ је било говора.

Говорећи о становништву Републике Српске (стр. 35) аутор истиче: "Срби у Босни вековима су страдали од турског зулума..." Није јасно да ли под појмом Босна аутор подразумева читав простор бивше СР БиХ, у противном може се извести закључак да Срби у Херцеговини нису страдали од турског зулума?!. Без обзира на ауторову ограду о недостатности свјезих по-

датака, становништво Републике Српске обрађено је на неприхватљиво упрошћен начин. Истине ради, потребно је подсјетити да у разним изворима, постоје бројни подаци о бројности становништва, избјеглом и расељеном становништву, погинулим борцима и цивилним жртвама, просторном размјештају становништва, етничкој структури. Поред наведеног, могуће је говорити (писати) о проблемима повратка становништва, популационој политици и сл.

Аутор књиге, без критичког осврта, преузима новокомпоноване географске појмове (нпр. Висока Крајина)! Овај појам пласиран је из уског круга политичара и, на срећу, није нашао ширу примјену, изузев код необавијештених. Говорећи о регијама РС (стр. 55) аутор нпр. у западном дијелу РС издваја јединице нижег таксономског ранга, што је прихватљиво. Но, неприхватљива је недоследност у примјени принципа регионализације. Тако нпр. аутор примјењује комбиновани историјско-физиономски принцип, иначе неуобичајен је географској пракси, и на поменутом простору издваја: Крајинско посавску регију, са Поуњско-козарачко-посавском микрорегијом и надално функционални принцип на основу којег издваја Бањалучко-добојску микрорегију" (стр. 55). Овакав "методолошки" приступ апсолутно је неприхватљив. Овдје се може поставити низ питања, но, за ову прилику, поставићу само једно: По којем се то принципу и по којим критеријима географске регионализације дошло до спознаје односно детерминације да је Бањалучко-добојски простор у ствари микрорегија, тј. јединица нижег таксономског ранга од нпр. Крајинско-посавске регије?

Аутор књиге у Уводним напоменама, сасвим оправдано, критикује недоследност неименованих географа у употреби неких појмова и термина којима се означава одређени географски простор и његови садржаји. Међутим, и писац књиге Географске регије Републике Српске остао је у кругу тих и таквих географа. Зачуђује и просто збуњује приступ аутора проблему регионализације РС, као да је то сасвим споредан проблем, а далеко важнији класичан сувопаран и сасвим сигурно превазиђен сумативистички (фактографски) приступ "обradi" произвољно издвојених регија. Прихватљива је ауторова условна подјела РС на њен источни и западни дио, али како објаснити "доследност" односно недоследност у издвајању просторних јединица нижег ранга. Дакле, у западном дијелу РС аутор издваја Крајинско-посавску регију ("Северна Босна"). Овако издвојена регија није интегралан - нити физиономски, нити функционални простор. Поред тога њено поистовјећивање са "Северном Босном" подједнако је неприхватљиво и неутемељено. Условно речено, друга регија у западном дијелу РС, по аутору књиге, је "Поуњско-козарачко-посавска". Прије свега, ова регија само је дио претходне (Крајинско-посавске). Како то онда једна регија може бити дио друге регије ако су обе истог таксономског ранга (регије)?! Да ли овдје постоји досљедност, о којој аутор говори у Уводним напоменама уколико није у питању примјена недоследног (произвољног) принципа регионализације. Аутор наставља обраду "регија" западног дијела РС са Бањалучко-добојском микрорегијом (стр. 55), да би на стр. 75 било говора о Мркоњићградској субрегији, из чега се изводи "логичан" закључак да је Мркоњићградска субрегија већег таксономског ранга од "Бањалучко-добојске микрорегије"?! Овакве детерминације су апсурдне и као такве не

заслужују научну пажњу. Регије источног дијела Републике Српске обрађене су на сличан начин па је, с тим у вези, потпунија анализа сасвим сувишна.

Након обраде регија РС слиједи краће поглавље "Срби на територији муслиманско-хрватске федерације". Са формалног становишта ријеч је о Федерацији Босне и Херцеговине, па је овако формулисан наслов неприхватљив. Но, већи је пропуст аутора књиге у чињеници да је изио на десетине бројчаних показатеља о апсолутном и релативном учешћу етничких скупова (1981. и 1991.) године нпр. у Сарајеву, Тузли, Бихаћу итд. и чињеници да је заборавио говорити о данашњем положају Срба у Федерацији Босне и Херцеговине, проблему повратка Срба и уопште о перспективама укупног развоја Срба на том простору.

Аутор књигу завршава краћим освртом: "Потребе, потенцијали, перспектива Републике Српске". У ствари, аутор износи генерални приступ поменутих питањима, у основи прихватљив, али, такође, и приступ из којег се не виде, па чак и не назиру, кључни проблеми регионалног и интегралног развоја Републике Српске.

У прилогу ове књиге налази се физичка карта Босне и Херцеговине, прилог без било какве употребне вриједности, и право је чудо, с обзиром на графичке недостатке, како је нашла мјеста у овој књизи. Ипак, можда је значајнија констатација да се ради о карти са називом "Босна и Херцеговина", а не карти на којој би требало да пише Република Српска?!

Такође, у прилогу ове књиге налази се Мишљење Министарства науке и културе Републике Српске, које је потписала др Јела Божић, замјеник министра, у којем пише: "Књига Географске регије Републике Српске" проф. др Јована Марковића, у рецензији др Јована Илића, др Стеве Пашалића и мр Наде Лазић, у издању ПП "Контакт М", је публикација од посебног интереса за науку, а на основу члана 30. став 1. тачка 15. Закона о акцизама и порезу на промет. Мишљење се издаје у сврху ослобађања од плаћања пореза на промет".

Након уочених недостатака, пропуста, неприхватљивих ставова и приступа и уопште непримјереног текста књиге са њеним насловом са чуђењем сам прочитао текст поменутог "Мишљења" као и имена рецензента. Био бих веома задовољан кад би овдје поменути јавно и аргументовано демантовали моје наводе.

У складу са својом професионалном и моралном одговорношћу препоручујем да се књига ГЕОГРАФСКЕ РЕГИЈЕ РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ, аутора др Јована Марковића повуче из употребе јер је у понуђеном облику више штетна него што је корисна.